

Sursill-suvun alkupolvet Uumajassa ja Pohjanmaalla

Tiina Miettinen

Sursill-suvun alkupolvien perhetietoja pidetään usein itsestäänselvyytinä. Moni tutkija on törmännyt niin kirjallisuudessa kuin internetissäkin hämmentäviin ristiriitoihin alkupolvien suhteen. Suvun koko tutkimushistoria onkin täynnä pohdintaa, hypoteeseja, spekulatioita ja viljejä teorioita. Tämän artikkelin tarkoituksena on selvittää, mikä Sursill-suvun alkupolvissa perustuu aikalaisdokumentteihin ja mikä taas on perimätietoa, jota ei voida aikalaislähteistä todentaa. Samalla on mahdollista tarkastella, miten Sursill-suvun tutkimus on rakentunut vuosisatojen kuluessa. Mikä Suomen tunnetuimmassa sukusaagassa on totta ja mikä sellaista tietoa, jota ei pystytty asiakirjoista todistamaan? Artikkelin päällähteinä on käytetty Uumajan veroluetteloita vuosilta 1539–1630 sekä varhaisimpia 1700-luvun Sursill-sukua koskevia käsikirjoituksia.

Sursill-suku Uumajan voudintileissä

Elias Robert Alceniuksen toimittamasta *Genealogia Sursillianasta* on vuodesta 1850 lähtien poimittu nimiä matrikkeleihin, historiantutkimuksiin ja sukuselvityksiin. Tietoja pidetään usein itsestäänselvyyksinä eikä niitä ole kyseenalaistettu. Sen paremmin Alceniuksen *Genealogia Sursilliana* kuin Eero Kojosenkaan toimitama teos Sursillin suvusta eivät sisällä viitteitä alkuperäisiin lähteisiin.¹

Sursill-suvusta on kirjoitettu vuosikymmenten kuluessa paljonkin, mutta yksikään tutkija ei ole järjestelmällisesti selvittänyt, mitä tietoja Erik Ångermanista ja hänen jälkeläisistään löytyy Ruotsin Länsipohjaa ja Uumajaa koskevista 1500-luvun verotusasiakirjoista. Niinpä kantaisä, ”mahtava talonpoika” Erik Ångerman, on pysynyt epätodellisena, lähes myyttisenä hahmona, jota ei oikein osata asettaa paikoilleen Uumajan Tegin kylään.

Sursillien alkupolvien tutkimuksen keskeisin ongelma on se, että tärkein dokumentti tästä 1500-luvulla eläneestä perheestä on vasta vuodelta 1747 säilynyt kirjallinen kertomus. Sursillin suvun varhaispolvet ovatkin lähdekriittisesti tarkasteltuna varsin hataralla pohjalla: piispa Johannes Terseruksen alkuperäiset muistiinpanot 1660-luvulta ovat tuhoutuneet eikä säily-

neiden 1700-luvun käsikirjoituskopioiden suhdetta Terseruksen muistiinpanoihin tiedetä.²

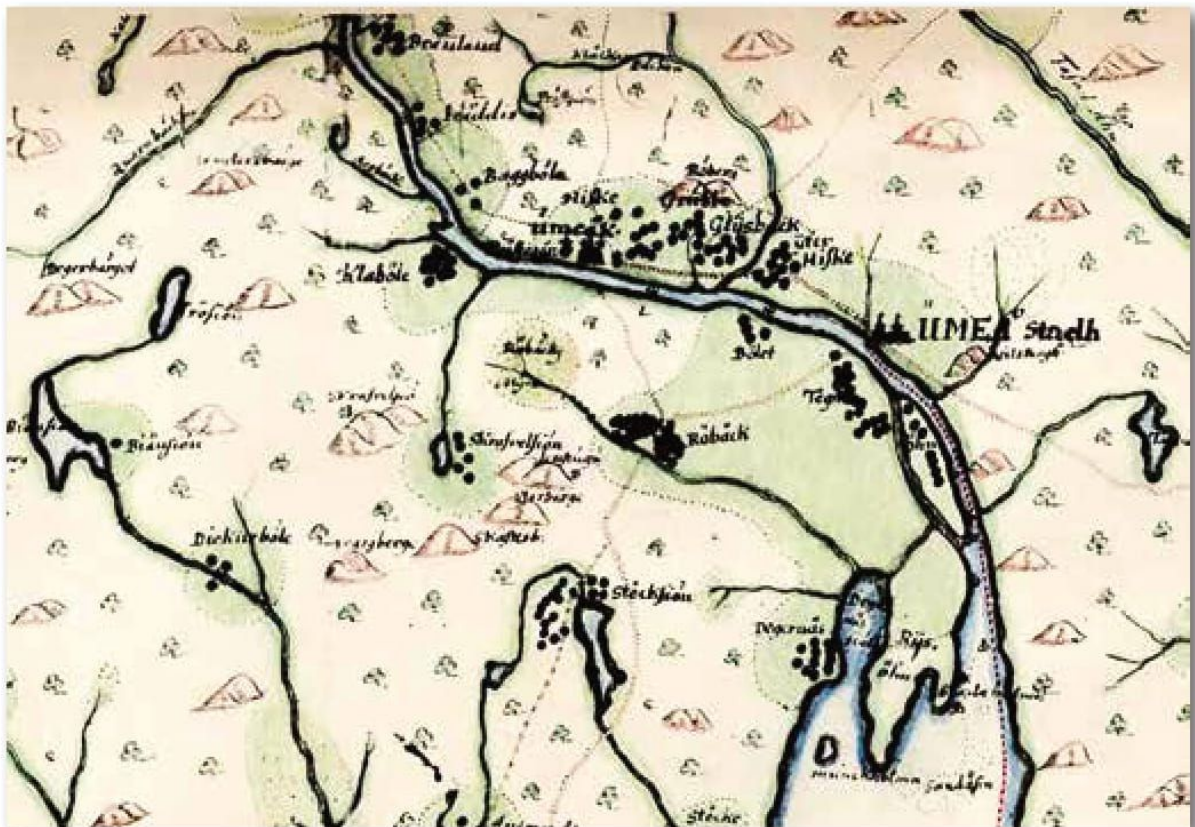
Tätä artikkelia varten olen käynyt läpi kaikki Uumajaa koskevat veroluettelot vuosilta 1539–1630.³ Kootuista tiedoista rakentuu Sursill-suvun tutkimukselle selventävä runko, johon voidaan yhdistää varhaisten käsikirjoitusten välittämä perimätieto sekä muut hajanaiset asiakirjatiedot, joita sukupiirin jäsenistä löytyy ajalta ennen piispa Johannes Terseruksen 1660-luvulla tekemää virkamatkaa.

Erik Ångermanin jälkeläiset Uumajan verotusasiakirjojen mukaan

TAULU 1

I Erik Ångerman, talollinen Uumajan Tegissä 1539–1552. Lisänimi viittaa Ångermanlandiin. Suorittanut vuoden 1539 jousiveroluettelon mukaan puoli markkaa jousiveroa eli talossa oli yksi työkykyinen mies. Omisti vuonna 1543 kaksi auranmaata ja 12 niittyä.ⁱ Sakkoluett-

i SRA, Västerbottens handlingar (SE/RA/5121/5121.16/1539: 1) 1539: 94, Vb handl. (SE/RA/5121/5121.16/1543:2), 1543: 44. Jatkossa käytetään lyhennettyä merkintää viitattaessa verotusasiakirjoihin. Niteissä ei ole aina folio- tai sivunumeroita.

Kartta vuodelta 1661. Väster- ja Östertegin talot sijaitsivat yhtenä rykelmänä Uumajanjoen rannalla kaupunkia vastapäätä. Lantmäteriet (Sverige), Geografisk avrittning 1661. Jonas Persson Gedda. En samling av diverse historiska kartor över Umeå (24-UMS-81).

telon mukaan toimi 1543 lautamiehenä.ⁱⁱ Vuosina 1546, 1547 ja 1548 Erikillä mainitaan veroluetteloissa aikuinen poika.ⁱⁱⁱ Tuomittu 3.4.1549 maksamaan kolme markkaa sakkoo yhdessä Sigfrid Jonsinpojan ja Östen Pehrinpojan kanssa, koska he olivat antaneet karjansa sotkea naapuriansa kaurapeltoa.^{iv} Erik mainitaan viimeisen kerran jousiveroluettelossa 1552.^v

II Lapsia:

Östen Erikinpoika. Taulu 2.

N. N. Erikinpoika, mainitaan veljenä Östenin taloudessa vuosina 1557–1571.

ii SRA, Vb handl. 1543: fol. 24r, 28v.

iii SRA, Vb handl. (1546: 5), I längden över ökningar och minskningar av mantalsskatten för Västerbotten 1546: "Ittem e(ri)ch ængermans son j theeck er till æketth (tillökad)." Maksoi samana vuonna 1546 jousiveroa pojastaan: "føerækith 1 S[on]". SRA, Vb handl. (1548: 3) 1548, saköresreg. 1543: 52.

iv SRA, Vb handl. (1549: 6), saköresreg. 1549: 119.

v SRA, Vb handl. (1552: 4) bågskattelängd 1552: 74.

TAULU 2

II **Östen Erikinpoika.** Talollinen Uumajan Västertegissä vuosina 1553–1582. Mahdollisesti sama, joka on mainittu poikana 1546–1548. Tuomittu käräjillä 27.3.1553 maksamaan kuusi markkaa sakkoo aiheuttamastaan mustelmas-^{vi} Suorittanut 1557 jousiveron omasta ja veljensä puolesta (1 b[rodher]).^{vii} Samoin 1559 mainitaan veli (Östen erson 1 bror). Omisti elinaikanaan 8–9 lehmää, kymmenysvero koostui ohrasta.^{viii} Tuomittu 1562 käräjillä viiden markan sakkoon aiheuttamastaan verinaarmusta.^{ix} Östenillä mainitaan poika vuosina 1564–1565 ja veli vuosina 1557–1571. Ollut 1566 keräämässä ja kuittaamassa yhtenä Uumajan 24 talonpojasta Jämtlannin sotaväelle koottuja ruokatarpeita.^x Mainitaan lautamiehenä kolme kertaa, 1569,

vi SRA, Vb handl. (1553: 2), saköresreg. 1553: sp.

vii SRA, Vb handl. (1557: 2), bågskattelängd 1557: 10.

viii SRA, Vb handl. (1558: 12, 1559: 13, 1560: 15), tiondel. 1558: 30, 1559: 66, 1560: sp.

ix SRA, Vb handl. (1562), saköresreg. 1562: 27.

x SRA, Vb handl. (1565: 8), qvitto 1565: sp.

1572 ja 1575. Viimeisen kerran veroluetteloissa 1582.

III Lapsia:

Erik Östeninpoika. Taulu 3.

TAULU 3

III **Erik Östeninpoika.** Talollinen Uumajan Västertegissä 1583–1630. Mahdollisesti sama, joka mainitaan veroluetteloissa poikana vuosina 1564–1565. Omisti 1601 kolme lehmää ja hevosen. Tilan vuotuinen kylvö oli tuoloin kaksi tynnyrinalaa.^{xi} Mainitaan lautamiehenä 1615–1617.^{xii} Naapuri Lars Zachariaanpoika sai 20 mk sakkoa vuonna 1617 lyötyään Erik Östeninpojan käsivarteen täyden verihaavan. Maksanut vuonna 1619 veroa 4½ mk rahassa, yhdeksän naulaa voita ja 1½ kannua tervaa. Tilan koko 3/8 manttaalia.^{xiii}

IV Lapsia:

Östen Erikinpoika. Taulu 4.

TAULU 4

IV **Östen Erikinpoika,** s. n. 1598 Uumajassa, k. n. 1674 Laihialla. Talollinen Uumajan Västertegissä 1630-luvun alkuun. Tilan koko 3/8 manttaalia, maksanut vuotuista veroa 9 naulaa voita, 2¼ lästiä tervaa ja rahana 4 mk.^{xiv} Ostanut 200 kuparitaalarilla tilan Pohjanmaan Laihian Potilasta 15.3.1633 (myöhemmin tilan nimenä on Öysti).^{xv} Kestikievarin pitäjä ja nimismies Laihialla. Luvannut sisarelleen Magdalena Erikin-tyttarelle, kauppias Mats Erikinpoika Nikosen vaimolle, 50 kuparitaalaria perintönä isänsä talosta Uumajan Tegissä. Rahat olivat maksamatta vuonna 1682.^{xvi}

xi SRA, Vb handl. (1601: 4B), hjälpskattelängd 1601: 8.

xii SRA, Vb handl. (1615: 11), 1616: 122, (1617: 1) saköres-reg. 1615–1617.

xiii SRA, Vb handl. (1617: 1), saköresregister, 1617: 80, (1619: 12), mantalslängd 1619: 82v.

xiv SRA, Vb handl. (1630: 2), mantalslängd 1630: 19.

xv KA, Laihian käräjät 8.2.1634: 41v.

xvi KA, Laihian käräjät 16.–18.10.1682: 214–215.

Tegin Östen Erikinpojan puumerkki vuodelta 1565. SRA, Västerbottens handlingar 1565:8: kuitti, jossa päiväys 1566. Sveriges Riksarkivet. Piirros: Jouni Keskinen.

Verotusasiakirjat 1500-luvulla eivät kerro sanaakaan Erik Ångermanin vaimosta tai tyttäristä. Tutkijan onneksi Länsipohjassa laadittiin kuitenkin 1540-luvulla jousiluetteloita, joihin merkittiin isännän lisäksi tämän taloudessa asuva aikuinen poika, veli tai vävy. Tieto antaa tärkeitä lisäviitteitä Sursillin suvun arvoituksiin, sillä vuosina 1546–1547 Erik Ångermanilla mainitaan taloudessaan aikuinen poika. Erikin kuoltua uudeksi isännäksi astui Östen Erikinpoika, jonka taloudessa

asui hänen veljensä aina vuoteen 1571 asti. Tiedot siis täsmäävät varhaisten Sursill-käsikirjoitusten kanssa ja vahvistavat mieslinjaista jatkuvuutta sekä sitä, että Erik Ångermanilla todella oli kaksi poikaa.

Länsipohjan voudintilit selventävät lopullisesti, että Östen Erikinpoika ei ollut vouti, vaikka näin on kirjattu Peitziuksen vuodelta 1747 olevaan käsikirjoitukseen. Tegin Östen Erikinpoika on sekoitettu uumajalaiseen Östen Nilsinpoikaan, joka toimi voutina 1590-luvun alussa ja on kuitannut nimellään useita eri asiakirjoja.⁴ Useissa kirjoituksissa Östen Erikinpojan mainitaan olleen valtiopäivämiehenä 1571, mutta tieto on epävarma.

Erik Ångerman ja hänen jälkeläisensä eivät kuuluneet Uumajan talonpoikaiseliittiin, jota edustivat alueen vanhat pirkkamiessuvut ja joiden parista tulivat voudit, nimismiehet ja laamannit. Nämä suurtaolliset harjoittivat 1500-luvulla laajamittaista maakauppaa Lapissa. Heistä merkittävimpiä oli Uumajan Grubben kylän maakauppias ja lapinvouti Jakob Andersinpoika, jonka pojasta tuli alilaamanni ja tyttärenpojasta Hans Larsinpoika Björnramista jopa aatelismies.⁵

Samaan pirkkamiesten sukupiiriin kuului myös Tegin vaurain isäntä, Bure-sukuun kuulunut Per Erikinpoika, jonka poika Bryniel Perinpoika toimi 1500-luvun lopulla nimismiehenä ja myöhemmin porvarina Uumajassa.⁶ Professori Nils Ahnlund sovitteli tätä Tukholman raadin

pöytäkirjoissakin vuonna 1550 esiintyvää Per Erikinpoikaa Erik Ångermanin pojaksi.⁷ Kyseessä on kuitenkin samassa kylässä asunut, mutta eri perheeseen kuulunut isäntämies.

Huomionarvoista on, että Erik Ångerman tai hänen poikansa eivät esiinny kertaakaan Uumajan voudintilien pirkkamiesten tai maakauppiaiden luetteloissa. Kumpikaan heistä ei siis harjoittanut kauppaa, kuten sukutarina Sursill-nimestä antaisi olettaa. Tämä merkitsee sitä, että Sursillien kantaisän asemaa on reilusti paranneltu 1700- ja 1800-lukujen kuluessa. Nimityksille ”ylhäinen talonpoika” tai ”mahtava talonpoika” ei löydy pohjaa 1500-luvun veroluetteloista.⁸

Erik Ångermanin talo ei ollut Tegin kylän suurimpia, mutta sen karjavarallisuus oli kohtalainen, sillä Östen Erikinpojalla oli 8–9 lehmää. Näyttää siltä, että kalastuksen ja maakaupan sijaan perhe keskittyi karjankasvatukseen, viljelyyn ja tervanpoltoon, mihin oli taloudellisesti hyvät edellytykset, koska joen vastarannalle oli kasvamassa vuonna 1588 perustettu Uumajan kaupunki. Kaupungin kasvu saattoi olla osasyy sille, miksi suvun mieslinjakin siirtyi 1630-luvulla Suomeen.

Dordi ilmestyy kuvaan

Voudintilien jälkeen seuraava tieto Erik Ångermanista löytyy muinaistutkija Johan Buren (Johannes Bureus) sukukirjasta, jonka kirjoittaminen oli aloitettu vuosien 1600–1601 aikana eli suunnilleen 50 vuotta Erikin Ångermanin kuoleman jälkeen. Johan Bure ryhtyi virkamatkallaan Länsipohjassa merkitsemään muistiin sukuverkostoaan, jota asui Uumajassa ja sen ympäristössä. Häntä askarrutti Tegin Erik Ångermanin perhe, jonka jälkeläisiä asui erityisen runsaasti Pohjanmaalla.

Kukaan haastatelluista ei kuitenkaan kyennyt yhdistämään Erikiä tai hänen vaimoan Bure-sukuun kuuluviin perheisiin. Loppupäätelmäksi tulikin seuraava epäselvä lause: ”Somblige mene at then store Slächten i Österbotn, so(m) är ifrå Theegh. antingen Erik Ångermans hustrus (Dordijs) skall wara af Bure ätten.”⁹ Jotkut siis arvelivat, että joko Erik tai Dordi saattaisi kuulua Bure-sukuun. Johan Bure

Tegin isännät			
Jumid	lopp	1	1
mozt	lopp	2	2
laffe	gott	2	2
nib	lopp	2	2
z	bentz	2	2
Bibian	gott	1	1
benck	gott	1	1
Biff	andfou	2	2
ch	angerman	1	1
offen	z fou	1	1
zou	andf	2	2
slaff	ionfou	1	1
Jumid	filff	2	2
laffe	esfou	2	2
z	esf	2	2
zou	gottf	2	2
zou	offou	2	2

Tegin isännät jousiveroluettelossa 1547. Yhdeksäntenä alhaalta Erich Ångerman, jonka taloudessa asuu hänen lisäksi yksi aikuinen poika. SRA, Västerbotens handlingar 1547:1: Bogeskatte bok, Umeå 59v.

tyytyy tähän, eikä lähde yhdistämään perhettä omaan sukuunsa.

Johan Bure ei myöskään näytä tunnevan suvulle annettua Sursill-nimeä. Merkinnän perusteella selviää, että Erik Ångermanin jälkeläisiä oli siirtynyt meren yli Pohjanmaalle. Samalla se kertoo siitäkin, että Suomeen siirtyneiden jälkeläisten määrä oli aikalaisten silmissä poikkeuksellisen suuri. Olennaisinta on kuitenkin se, että Buren kirjassa on säilynyt Erik Ångermanin vaimon etunimi Dordi.

Sursill-suvun alkupolvet poimittuna vuoden 1747 Gabriel Peitziuksen käsikirjoituksesta

Nils Lagus on omaan vuoden 1790 kopioonsa tehnyt vain muutamia lisäyksiä alkupolvien tietoihin. Hän on järjestänyt Erik Ångermanin lapset eri järjestykseen kuin Gabriel Peitzius sekä lisännyt Henricum Jacobin kohdalle tekstin: "Westzynthiers hans fader". Lagus on kopioinut uskollisesti Peitziuksen tekstin ja keskittynyt laajentamaan suvun jälkipolvia. Oheiseen selvitykseen on koottu Peitziuksen käsikirjoituksesta vain vanhimmat sukupolvet.ⁱⁱ

Rothen är

Erik Ångerman kallad Sursill, en fornämlig Bonde i Uhmo hwilken hade många barn, af hwilken fem utspriddes uti Österbothn och Finland.

I *Östen Erichsson*.

II *Catharina Erichsdotter*.

III *Magdalena Erichsdotter*.

IV *Carolus Eri Suursill*.

V *Margaretha Erichsdotter*.

II **Catharina** war den första, som kom ifrån Uhmo till Österbothn tiente för en Nyckelpiga hos Hans Fordell i Pedersöre. Fick Henricum Jacobi, Past. i Pedersöre uti Konung Johans III tid af desse ära födder:

Johannes Henrici, sacel i Pedersöre, ogift

Anna Henrichsdr fick Simonem Johannis Nurcka Past i Storkyro

Canutus Henrici Past i Pedersöre h.h. först Lucia Hans Fordells dotter, hade med henne 11 barn

Denne Carin Erichsdotter kallade till sig först sin syster:

i KA, Alceniuska samlingen VII, Kopia af Genealogia Sursilliana manuskript av Kapellanen i Laihela Nils Lagus.

ii KA, Alceniuska samlingen VII, Gabriel Peitzius: Slächtregister öfver Sju Systrar Suursillar (manuskript 1747).

III **Magdalena Erichsdotter** hvar fick Ericum Johannis Tenalensem Past: i Pedersöre T: barn Isaacus Eri Sursill sac i Pedersöre, bodde i Sandsund h.h. Anna Pehrsdr, Länsmans i Rasbo wid Uppsala dr.

Anna Erikdotter Suursill fick Johannem Hen. Tawast Sac: i Pedersöre sedan past. i Pyhäjoki

Ericus Isaaci Suursill, sac i Pedersöre h.h. Elisabeth, Hans Jönssons Fordells Borgmest: i Uhleå dr

Samma Catharina Erichsdotter tog å småningom till sig sin broders **I. Östen Erichssons** barn hwilken war foughdh i Uhmeå och hade Sju döttrar. Thenne Östen hade ock en son Eric Östenson en bonde i Westerbothn

Anna Östensdr fick först Johannem Sac i Laihela sedan Jacobum Eschilli Past in Laihela.

Catharina Östensdr fick först Lars en Bonde sedhan Matts en fougde uti Konung Carl IX tid sidst Henricum Laurentii Lithovium Past och präpositum i Limingo

Margareta Östensdr fick Anders Tysk konung Carls IX tid skraddare i Wasa

Brita Östensdr fick först past Jacob Gumse i Gumsala Lensman i Storkyro

Christina Östendr fick Hans Johanem Henr. Limingium Henrici Laurentii 2 son med Catharina Östensdr Sursill, först sac i Limingo, sedan Primus Past 1610 i Uhlo som är till se litem hans confirmatio in Original i Uhlo kyrcka kom sedan 1620 till ljo obiit 1634

Barbro Östensdr fick en Borgare i Stockholm

Magdalena Östensdr fick Petrum Michaeli Arctophilacium, past. prap. i Calajoki

Then samma Catharina Ericsdr. Pastoris hustru i Pedersöre, kallade till sin Broder den hon hölt i Åbo Schola

IV **Carolus Eri Suursill** blef pastor Carlby h.h. Anna ifrån Stockholm. T: B:

Samuel †

Elisabet Carlsdr fick Cnut Henrici, kom borgmestare i Gävle

Anna Carlsdr fick Jacobum Mathi Supperumner Gammal past i Carlby

V **Margaretha Erichsdr Sursill**, kom till sin Broder Carolum Erics, fick först Paulum en dem are öfwer hele landet. Sedan Thomas Jöransson en fougde i Wasa, hennes barn:

Carl Pålsson, fougde i Tawastkyrö

Samuel Thomasson, borgare i Wasa

Gabriel Pålsson Werenberg lagläsare öfver Österbothn, lefde wid past 100 år, fick Barbro Jacobu Martini Aboensis dr Pastoris i Wärö och Prosp öfr hela Österbothn

Katarina Erikintytär tuo suvun Suomeen

Varhaiset Sursill-käsikirjoitukset kiertyvät jännittävästi Erik Ångermanin tyttären Katarinan ympärille. Jos ajatellaan kadonnutta 1660-luvun käsikirjoitusta, niin se on käsittänyt vain noin sadan vuoden tiedot, joissa korostui Erik Ångermanin ja hänen lastensa ja lastenlastensa vaiheet. He muodostivat ”seitsemän sisaruksen suvun”, jonka Suomeen päätyminen oli Katarina Erikintyttären ansiota. Kronikan muoto on niin poikkeuksellinen, että sen takana voi olla todellinen tapahtumaketju. Vasta seuraavilla vuosisadoilla muutaman sivun perhekronikka laajeni perinteiseksi sukututkimukseksi eikä Katarina enää nouse yhtä selkeästi esiin.

Säilyneet kirjalliset tiedot Erik Ångermanin kaikista lapsista ovat vasta 1740-luvulta. Vaikka säilyneet kopiot toistaisivat uskollisesti Terseruksen 1660-luvulla tekemät kadonneet muistiinpanot, ne on kuitenkin kirjattu vasta sata vuotta sen jälkeen, kun Erik Ångerman ja hänen poikansa elivät. Jakob Falanderin käsikirjoituksen ohella vanhin säilynyt Terseruksen muistiinpanoihin perustuva Gabriel Peitziuksen vuodelta 1747 oleva käsikirjoitus keskittyy pääosin Östen Erikinpojan lasten jälkeläisiin.¹⁰

Katarina Erikintytär lähti käsikirjoitusten mukaan Tegistä ensin emännöitsijäksi Pietarsaaren Hans Fordellin perheeseen. Sen jälkeen

hän kutsui luokseen ensin sisarensa Magdalenan ja otti myöhemmin luokseen veljensä Östenin lapset sekä auttoi pikkuveljensä Karlin koulu-tielle. Omalla tavallaan Katarinan kohtalo tukee Uumajan veroluetteloista saatuja tietoja. Pietarsaaren Fordellit olivat rikas vouti- ja kauppiassuku. He olivat eri tavoin sidoksissa Länsipohjan johtaviin suurtalonpoikiin. Uumajan seudun pirkkamies- ja voutisukujen tyttäret eivät olisi lähteneet kotoaan avainpiioiksi, sillä heidät naitettiin nuorina samanarvoisiin perheisiin kuten aatelisperheidenkin tyttäret.¹¹ Sen sijaan Katarina Erikintyttären kaltaiselle keskisuuren talon tyttäreille piiksi lähtö oli luonteva valinta myötäjäiskassan kartuttamiseksi. Avainpiika oli lisäksi synonyymi taloudenhoitajattarelle, joten Katarina oli vastuussa koko Fordellien kartanon taloudesta.

Uumajalaisen talonpojan tyttären avioituminen pappissäätyn ei ollut 1500-lopun Ruotsin valtakunnassa mitenkään poikkeuksellista. Reformaation jälkeen 1500-luvun lopulla pappissuvut olivat vasta muotoutumassa ja nouseva säätykierto oli mahdollista. Monet talonpojat niin Ruotsissa kuin Suomessakin kouluttivat innokkaasti poikiaan opintielle. Sosiaalinen liikkuvuus oli 1500-luvulla keskiajan tapaan vielä suurta. Säätyerot jyrkkenivät vasta 1600-luvun kuluessa.¹²

Peitziuksen käsikirjoituksessa mainittu Katarina Erikintyttären aviomies Pietarsaaren kirkkoherra ”Henricum Jacobi” on yhdistetty samaksi henkilöksi kuin vanhojen pappismatrikkeleiden Henricus Nicolai (k. 1569). Heidän pojakseen on merkitty Pietarsaaren kirkkoherra Canutus Henrici (1555–1621). Sen jälkeen nousee esiin ensimmäinen tutkimusongelma: kuka on tämän yhdistämisen tehnyt ja millä perusteella? Mistä siis tiedämme, että Henricus Nicolain vaimo todella oli nimeltään Katarina Erikintytär Sursill? Tieto onkin olemassa vain Peitziuksen 1740-luvun käsikirjoituksessa eikä sitä löydy mistään 1500-luvun aikalaislähteestä.

Professori Yrjö Blomstedt löysi Tukholmasta vuodelta 1634 olevan tiedon perunkirjoituksesta, jossa käsiteltiin varakkaan pormestarin lesken Dorde Henrikintyttären jäämistöä. Sen

mukaan Dorden isällä Pietarsaaren kirkkoherralla Henricus Nicolailla oli ollut kaksi vaimoa: Margareta ja Kristina, joiden molempien kanssa hänellä oli kolme lasta.¹³ Toisin sanoen Pietarsaaren kirkkoherralla ei tämän selvityksen mukaan ollut Katarina-nimistä vaimoa. Toki on mahdollista, että käräjillä tehtyyn sukuselvitykseen on tullut nimivirhe. Se ei olisi mitenkään tavatonta, koska sukuselvitykset laadittiin käräjillä muistitiedon perusteella eikä tietoja etsitty vanhoista asiakirjoista. Riitelevien osapuolten kaukaisten esivanhempien nimillä ei ollut merkitystä, kunhan selviteltiin elävien ihmisten polveutuminen ja perintöoikeus.

Katarinan tyttäreksi merkitty Anna avioitui Gabriel Peitziuksen käsikirjoituksen mukaan Simon Johannis Nurcheruksen (k. 1604) kanssa. Myöhemmissä sukuselvityksissä Annalle on merkitty sukunimi Fordell. Tämän sekaannuksen on aiheuttanut vasta Elias Robert Alcenius, jolta on lipsahtanut virhe vuonna 1850 painettuun *Genealogia Sursillianaan*.¹⁴ Hän on yksinkertaisesti liittänyt Fordell-nimen väärään perheeseen. Alkuperäisissä 1700-luvun käsikirjoituksissa Annan yhteydessä ei ole mainintaa Fordelleista. Virheellinen tieto on levinnyt useisiin sukututkimuksiin. Sitä ei haluta tai uskalleta poistaa, koska se löytyy painettuna *Genealogia Sursillianaasta*. Eero Kojonen on verrannut käsikirjoituksia, huomannut Alceniuksen kopiointivirheen ja poistanut nimen Fordell toimittamastaan vuoden 1971 *Sursillin suku* -kirjasta.

Karin Larsintytär suvun tietojen tallentajana

Seuraavaksi keskeiseksi lähteeksi Sursill-suvun alkupolvista muodostuu Oulun raastuvanoikeuden pöytäkirja vuodelta 1679.¹⁵ Oikeudessa esiintyi Henrik Kauhasen iäkäs leski Karin Larsintytär, jonka muistin vakuutettiin olevan terävä ja ymmärryskyvyyn hyvä. Tietoja arvioitaessa on syytä muistaa sekin, että Karin oli Katarina Östenintyttären tyttärentytär.¹⁶ Tämä luonnollisesti antaa vakuuttavuutta hänen tiedoilleen. Ongelma on hänen tapauksessaan ajallinen ja maantieteellinen välimatka 1500-luvun lopun Uumajaan sekä se, että Karinin kertomat tiedot välittyvät kärjäkirjurin käden kautta.

Karin Larsintytär selvitti sukulaisuussuh-

teita oikeudessa Turun hovioikeuden sihteerin Jakob Walsteniuksen anomuksen johdosta. Karin vakuutti, että Walstenius ja Turussa elänyt Henrik Tavastin leski Maria Jakobintytär olivat keskenään sukua. Karinin mukaan Östen Erikinpojan vaimon Malinin veljellä Carolus Ericuksella oli ollut tytär nimeltä Anna Karlintytär, joka oli avioitunut herra Jacobin kanssa ja heidän tyttärensä Maria Jakobintytär oli Henrik Tavastin leski. Tieto on mullistava suhteessa vanhoihin käsikirjoituksiin, joissa kaikissa Karl Erikinpoika on merkitty Erik Ångermanin pojaksi:

Så bekende hon j Eedstadh, att Een Kyrckjoherde i Gambl:Carlby, som heet H:r Carl, warit Broder åth hustru Malin, Östen Erichsons hustru, af hwilken sedan Siu Systrar äre födde, och Slächten sigh vthwijdgadt.¹⁷

Asiakirja siis kertoo Tegin Östen Erikinpojan vaimon olleen nimeltään Malin Erikintytär, mikä ei selviä mistään Sursill-käsikirjoituksista eikä myöskään Uumajan veroluetteloista. Karinin lausunnosta ei käy ilmi, että mainittu Malin olisi ollut Erik Ångermanin tytär ja Östen hänen vävynsä. Östenin kanssa avioitunut Malin ja hänen veljensä voivatkin periaatteessa olla mitä tahansa sukua.

Karinin todistuksen mukaan Malinin ja Östenin avioliitosta syntyivät ne ”seitsemän sisarta, jotka laajenivat suvuksi”. Ensi sijassa raastuvanoikeuden pöytäkirja antaa arvokasta lisävarmuutta kuuluisan sukupiirin olemasololle. Lisäksi siinä käytetään Östenin lapsista termiä ”seitsemän sisarta” (*sjū systrar*). Nimitystä ”seitsemän sisaren suku” näyttäisi siis käytetyn yleisesti kuvaamaan Östen Erikinpojan tyttäriä jälkeläisineen. Siten se on välittynyt myös kronikan otsikoksi viimeistään 1740-luvun käsikirjoituksiin.

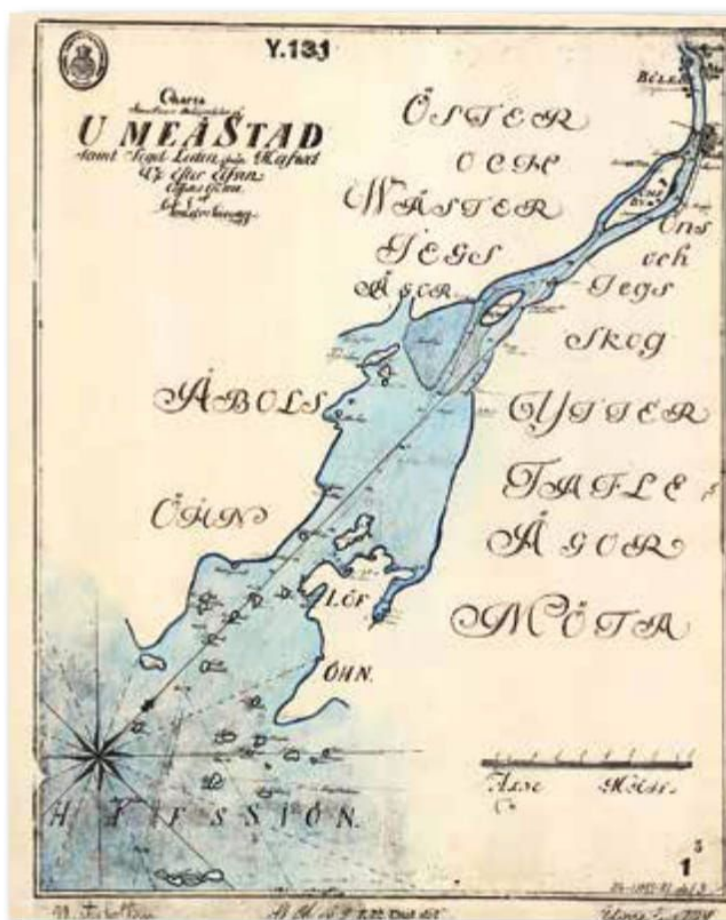
Karin Larsintytär mainitsee myös seuraavan sukupolven edustajan nimeltään Kirsten, joka oli ”Erikinpojan tytär” ja Iin kirkkoherra Johanin vaimo (*Kirsten, Erichsons dotter, Kyrkjoherdens H:r Johans hustru i Ijå*). Hankalasti kirjattuna se siis tarkoittaa Kirsteniä (Kristina Östenintytär), jonka isä oli Östen Erikinpoika. Peitziuksen

käsikirjoitus kertoo Kristina Östenintyttären puolisoiksi Johannes Henrici Limingiuksen, joka oli Iin kirkkoherrana vuosina 1620–1634. Näin Kristina Östenintytär saa olemassaololleen vahvistusta vuoden 1679 raastuvanoikeuden pöytäkirjan ansiosta.

Osin edellisen perusteella Tapio Vähäkangas esitti *Genoksessa* vuonna 1998 oman tulkinsa, jonka mukaan Östen Erikinpoika ehkä olisikin Erik Ångermanin vävy vedoten Karin Larsintyttären käräjillä kertomiin tietoihin.¹⁸ Hän perustelee hypoteesiaan sillä, että sisarus-ten Katarina Östenintyttären ja Kristina Östenintyttären ikäero tuntuu liian suurelta. Erik Ångermanilla oli käsikirjoitusten mukaan tytär nimeltä Magdalena Erikintytär, joka avioitui Ericus Johannis Tenalensiksen kanssa. Vähäkangas on arvellut, että tämä Magdalena tai Malin olisi ollut Erik Ångermanin tytär, joka oli ensin avioliitossa Östen Erikinpoika -nimisen miehen kanssa ja sittemmin Ericus Johannis Tenalensiksen kanssa. Ensimmäisen avioliiton seitsemän lasta olisivat siten päätyneet Suomeen. Kyse on arvelusta, jolle ei ole kirjallisia lähteitä.

Karinin kertomus käräjillä on sikäli ristiriidassa Uumajan 1500-luvun veroluetteloiden kanssa, että ne mainitsevat Erik Ångermanilla 1540-luvun lopulla useamman kerran pojan, mutta eivät kertaakaan vävyä. Veroluettelot kertovat lisäksi, että Östen Erikinpojan luona asui tämän nimeltä tuntematon veli vuosina 1557–1571. Veroluetteloiden perusteella on luontevinta pitää Östeniä Erik Ångermanin poikana. Toisen pojan henkilöllisyys jää kuitenkin epäselväksi.

Sukukronikan mukaan Katarina Erikintytär avioituttuaan kutsui Suomeen myös veljensä Karl Erikinpojan ja lähetti tämän Turun kouluun. Tieto ”koulusta” on täsmentynyt Nils Laguksen vuoden 1790 käsikirjoituksessa katedraalikouluksi.¹⁹ Ajallisesti Uumajan voudintilien nimetön veli olisi hyvinkin voinut vuoden 1571 jälkeen siirtyä Suomeen, koulutautua papiksi ja saada nimityksen kirkkoherraksi Kokkolaan vuonna 1582. Se tosin merkitsisi sitä, että Karin Larsintytär olisi sata vuotta myöhemmin vuonna 1679 seonnut omissa

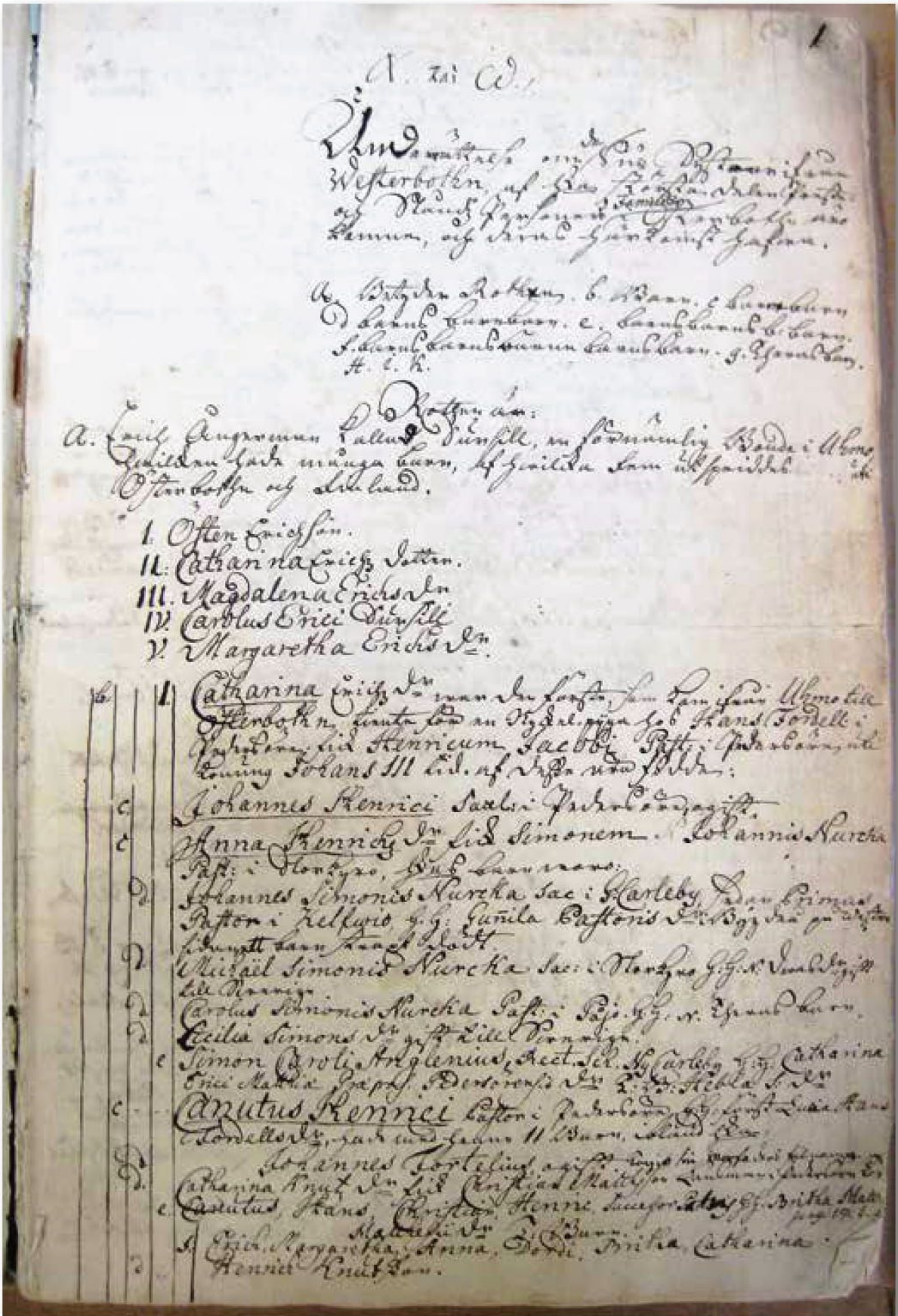
Kartta vuodelta 1774 kuvaa Öster- ja Västertegin kylien alueita. Lantmäteriet (Sverige), En samling av diverse historiska kartor över Umeå (24-UMS-81).

sukulaisissaan. Tai ehkä sekaannuksen asiassa aiheutti pikemminkin kirjuri, joka on merkinnyt muistiin puhuttuja sukutietoja.

Seitsemän sisarta asiakirjoissa

Sursill-suvun alkupolvien lukuisat ristiriidat ja ongelmat piilevät siinä, ettei tyttäriä pystytä varmentamaan 1500-luvun asiakirjoista. Sen sijaan käsikirjoituksissa mainitut aviomiehet voidaan löytää asiakirjoista varsinkin silloin, kun he ovat hoitaneet merkittäviä virkoja. Aviomiesten löytymisen on katsottu olevan riittävä todiste Sursill-käsikirjoituksissa mainittujen vaimojen ja tyttärien olemassaololle. Voidaan pitää selvänä, että tiedot Erik Ångermanin ja Östen Erikinpojan tyttäristä kaikissa painetuissa pappismatrikkeleissa ja sukukirjoissa perustuvat joko Alceniuksen *Genealogia Sursillianaan* vuodelta 1850 tai Kojosen toimittamaan teokseen vuodelta 1971. Tyttärille on merkitty

Vanhin säilynyt Sursill-suvun käsikirjoitus on vuodelta 1747 ja sen on piispa Johannes Terseruksen muistiinpanoista kopioinut Gabriel Peitzius. KA, Alcenius samling VII, codex Peitzius 1747: 1.

sukunimeksi Sursill, vaikka yksikään heistä ei sitä tiettävästi käyttänyt.

Östenin tyttäristä Tukholmaan avioituneen Barbron jälkeläisiä ei tunneta. Margareta Östenintyttären kerrotaan avioituneen räätäli Anders Tyskin vaimoksi Vaasaan ja heidän poikansa on identifioitu Oulun pormestariksi nimeltään Jakob Andersinpoika Tysk.

Anna Östenintyttären identifiointi on ongelma, koska hän eli Barbron ja Margaretan tavoin pääosin 1500-luvun puolivälissä, jolloin naisia esiintyy voudintileissä vain poikkeustapauksissa. Annan ensimmäiseksi aviomieheksi merkitty ”Johannem sac: i Laihela” on tulkittu Vöyrin kappalaiseksi, joka esiintyy vain kerran vuoden 1571 hopeaveroluettelossa nimellä ”her Hans Sacellanus Wörensis”.²⁰ Toisesta puolisoista Laihian kirkkoherrasta Jacobus Eschillistä löytyy useampia merkintöjä 1580-luvulta muodossa ”her Jacop i Laihela”.²¹ Annaa itseään ei löydy voudintilien asiakirjoista.

Käsikirjoituksessa mainittujen aviomiesten tarkempi selvitys on tuonut lisätietoa koko suvusta. Peitziuksen käsikirjoituksen mukaan Östen Erikinpojan tyttären Katarinan ensimmäinen puoliso oli talonpoika nimeltä Lars, toinen vouti Mats ja kolmas puoliso Limingan kirkkoherra Henricum Laurentii Lithovium. Tätä kuviota on sittemmin täydennetty eri tutkijoiden toimesta. Tapio Vähäkangas on tulkinnut ”vouti Matsin” Pohjanmaan voudinmies ja alikirjuri Matti Laurinpojaksi.²²

Päänvaivaa ovat tuottaneet myös monimutkaiset sukulaisavioliitot, joita solmittiin erityisesti Lithovius–Sursill-perheen kesken. Käsikirjoitusten mukaan Katarina Östenintyttären nuorempi sisar Kristina Östenintytär avioitui Catharinan aviomiehen Henrici Laurentiin (Limingius) ensimmäisestä avioliitosta syntyneen pojan Johannes Henricin kanssa ja tämän veli Josef Henrici puolestaan Katarinan ensimmäisestä avioliitosta syntyneen tyttären Anna Larsintyttären kanssa. Kyseessä eivät siis olleet verisukulaisten väliset avioliitot.

Mainittakoon, että esimerkiksi piispa Johannes Terserus itse avioitui täysin vastaavalla tavalla isänsä toisen vaimon ensimmäisestä avioliitosta syntyneen tyttären – siis sisarpuolensa

– kanssa.²³ Kielletyiksi tällaiset suhteet muodostuivat vain niissä tapauksissa, joissa asianomaiset syyllyistyivät huoruuteen tai salavuo-teuteen. Tällöin käräjillä esitettiin 1600-luvulla säännöllisesti syytös sukurutsasta, vaikka verisidettä ei ollutkaan. Samaan aikaan vastaavat avioliitot olivat silti täysin hyväksytyjä.²⁴

Perhepiirin sisäisiä avioliittoja on selvitetty Peitziuksen käsikirjoituksessa useampaankin eri kertaan. Henkilöiden sukulaisuussuhde Katarina Östenintyttären tulee esiin peräti neljässä eri kohdassa. Kirjoittaja on pyrkinyt avaamaan solmua parhaansa mukaan:

Catharina Östensdr fick först Lars en Bonde sedhan Matts en fougde uti Konung Carl IX tid sidst Henricum Laurentii Lithovium Past och präpositum i Limingo (s. 9).

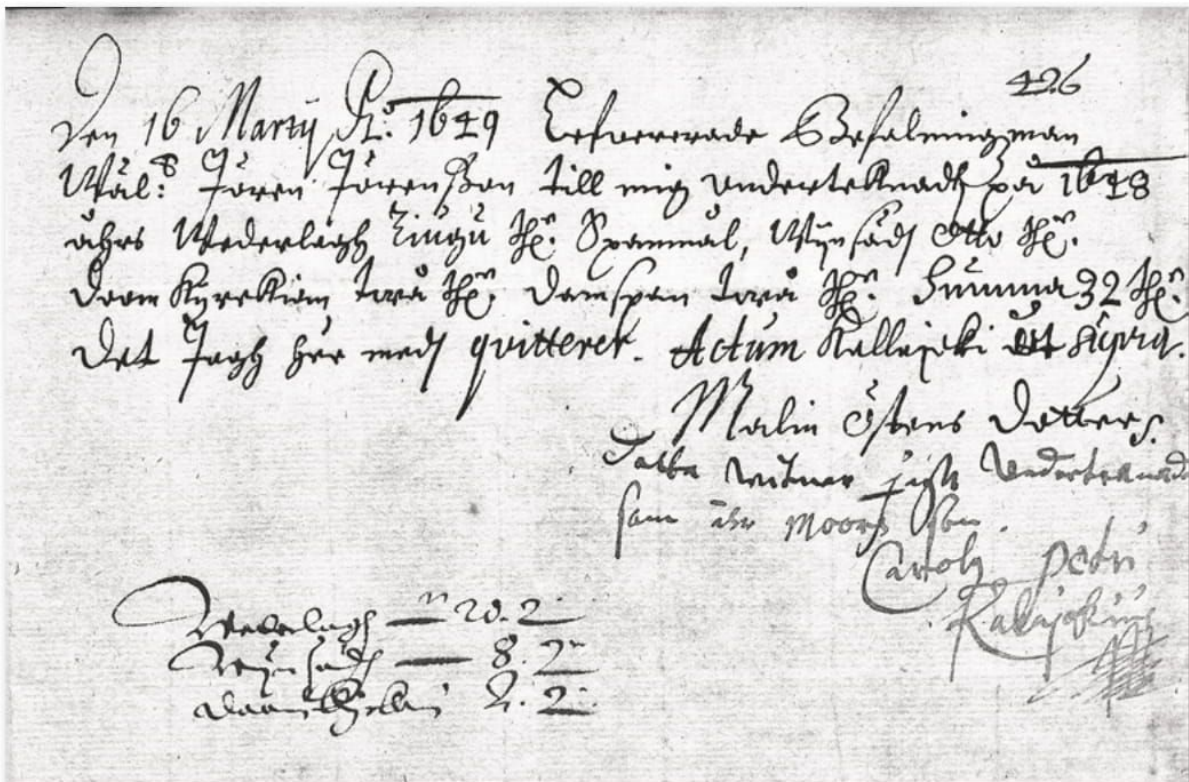
Anna, Carin Östensdr dotter fick Josephum Henrici Lithoviens prapost i Limingo 33 år (s. 10).

Christina Östensdr fick Hans el. Johannem Henr: Limingius Henrici Laurentii 2. son med Catharina Östensdr Sursill... (s. 31–32).

Äldsta son med Catharina, Östen Erikssons dotter (s. 53).

Kirjoituksen perusteella Katarinan poika olisi siis ollut Josef, joka olisi avioitunut tätinsä kanssa. Käsikirjoituksen kuvaama näin läheinen avioliitto on voitu kumota muiden lähteiden perusteella. Se ei olisi ollut kyseisellä aikakaudella edes mahdollinen. Katarinan ja tämän sisaren avioitumiskuvioon tulee suhtautua varauksella. Silti käsikirjoitus ja aikalaislähteet viittaavat siihen, että uusperhekuvio on ollut monimutkainen. Patrilineaarinen sukukäsitys oli vallitseva eikä tietojen kirjaaja ole välttämättä katsonut tarpeelliseksi merkitä huolellisesti lasten asemaa suhteessa äitipuoleensa. Sukulaisuusnimitykset olivat muutenkin nykyistä paljon väljempää ja tarkentuivat lähinnä vain silloin, kun kyse oli perintöasioista.

Myöskään 1500- ja 1600-lukujen taitteessa elänyttä Katarinaa eli Karin Östenintytärtä ei

Magdalena Östenintyttären kuitti, jonka on omakätisesti oikeaksi todistanut hänen poikansa Gabriel Calajokiensis. KA, 9127: 426.

löydy nimeltä oman aikansa lähteistä. Hänet mainitaan ainoastaan kerran nimityksellä *afterleverska* (jälkeen jäänyt leski) asiakirjassa, joka koskee perheen asumaa tilaa Limingassa vuonna 1619. Asiakirjassa mainitaan myös poika Josef.²⁵ Toisin sanoen täydellinen varmuus Henrik Lithoviuksen vaimon nimestä jää aikalaislähteestä saamatta.

Östenin nuorimmista tyttärinä Kristina mainitaan vuoden 1679 Oulun raastuvanoikeuden pöytäkirjassa nimellä Kirstin. Sen mukaan hän oli Iin kirkkoherra Johannes Henricin vaimo, mikä täsmää käsikirjoitusten kanssa. Myöskään Kristina Östenintyttären nimeä ei löydy aikalaislähteistä. Sen sijaan hänen aviomiehensä esiintyy usein asiakirjoissa virkansa yhteydessä ja samoin tekee avioparin poika Henricus.

Kristina Östenintyttären viimeisiä elinvuosia varjostivat omaan perhepiiriin liittyvät murheet. Poika Henrik avioitui ja päätyi isänsä jälkeen Iin kirkkoherraksi, mutta sortui vuonna 1632 luvattomaan suhteeseen piika Karin Sigfridintyttären²⁶ kanssa. Kärjäkirjat mainitsevat oikeudenkäynnin yhteydessä herra Henrikin

äidin, ”joka nyttemmin on Herrassa poisnukunut”. Tämä oli joutunut itse todistamaan poikansa tekemää harha-askelta.²⁷

Tapauksen käsittelyä oli lykätty käräjillä, koska kirkkoherra Henrik oli ollut kertomansa mukaan sairaana. Pojan perhe-elämä ei muutenkaan ollut seesteistä. Herra Henrikin vaimon huhuttiin lyöneen piikansa kuoliaaksi, mikä johti asian selvittelyn käräjille. Huhu todistettiin perättömäksi lukuisten eri todistajien voimin ja Henrikin vaimo vapautettiin syytteistä.²⁸ Asiakirjoissa mainitaan kirkkoherran vaimoa (Kristina Östenintytär) ja miniää (Anna Klaesintytär) lukuun ottamatta kaikki muut naiset nimeltä. Ehkä kirjuri halusi olla hienotunteinen pappissäädyn naisia kohtaan, jotka olivat syyttöminä joutuneet maineensa kannalta ikävään tilanteeseen. Peitziuksen käsikirjoitukseen perustuen Henrikin äidin voi päätellä olleen Kristina Östenintytär.

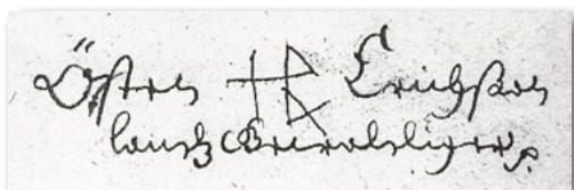
Parhaiten aikalaislähteistä voidaan identifioida Östen Erikinpojan nuorimmat tyttäret Magdalena ja Brita, joskin nimimuodoilla Malin ja Biritä. Peitziuksen käsikirjoitus mainitsee Brita Östenintyttären avioituneen ”pastori Jacob

Gumsen kanssa”, joka oli ”Isonkyrön nimismies”. Tieto ei täsmää asiakirjojen kanssa, koska Isonkyrön Gumsilan eli Komsilan omistaja oli nimismies Peder Gumse, jonka isän on päätelty olleen Jacob Geet. Vauraalla Peder Gumsella oli merkittävä rooli nuijasodan tapahtumissa Flemingin kannattajana. Nuijamiesten joukot tuhosivat Komsilan komean päärakennuksen, jossa kerrotaan olleen lasi-ikkunat. Sigismundin kannattajana tunnetun Peder Gumsen mainitaan paenneen nuijasodan jälkeen Puolaan.²⁹ Jää arvailujen varaan, miten Brita oli selviytynyt nuijasodan melskeistä pienten lastensa kanssa.

Asiakirjoista ei löydy Peder Gumselle vaimoa, jonka nimi olisi täsmälleen Brita Östenintytär, mutta sen sijaan Komsilan leski Biritä löytyy useistakin voudintilien luetteloista. Leski Biritä mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1605 kymmenyluettelossa ja vuonna 1606 hänen henkilöllisyytensä täsmentyy, koska nimeksi on merkitty Biritä Gumpså.³⁰ Komsilan Biritan apuna hääri vuonna 1610 piika ja renki.³¹ Biritä tai Brita Östenintytär nousee esiin muutaman asiakirjan kautta vahvana emäntänä, joka pysyi tiukasti suurtilan ohjaksissa kiinni vielä senkin jälkeen, kun hänen pojastaan Hans Perinpojasta tuli vuonna 1612 Komsilan virallinen isäntä.³² Biritä nimittäin käräjöi vuonna 1626 kappalainen Larsia vastaan Isonkyrön käräjillä. Kappalainen tuomittiin maksamaan Biritälle korvauksia viljasta, jonka oli kylvänyt tämän peltoon.³³

Östenin nuorin tytär Magdalena on ainoa, joka esiintyy asiakirjoissa koko nimellään. Iäkäs vaimo Malin Östenintytär mainitaan perintöasioissa Kalajoen käräjillä vuonna 1650. Hänen aviomiehensä oli ollut entinen kirkkoherra, herra Peder, eli tarkennettuna Petrus Michaelis (Arctophilacius).³⁴ Muutamaa vuotta aiemmin vuodelta 1648 löytyy jopa Malin Östenintytären kuittaus, jonka on todistanut oikeaksi hänen poikansa Carolus Petri Calajokiensis.³⁵ Malin kuoli vuoden 1650 jälkeen vain kymmenisen vuotta ennen Terseruksen matkaa Pohjanmaalle. Malin lienee ollut sisarussarjan nuorin ja syntynyt ehkä vasta 1580-luvulla hieman ennen isänsä kuolemaa.

Sursill-käsikirjoitusten tärkein arvo piilee

Laihian kivalteri Östen Erikssonin puumerkki vuodelta 1648 eroaa hänen isoisänsä Ruotsissa käyttämästä puumerkistä. KA, 9127:570.

niiden tallentamissa 1500-luvun naiskohtaloissa samoin kuin Johannes Bureuksen länsipohjalaisen Bure-suvunkin kohdalla. Se tuo tietoa naisten olemassaolosta ja elämästä siitakin huolimatta, että tiedoissa saattaa olla virheitä ja ristiriitoja. Se, että Östenin tyttäristä kaksi löytyy muistakin asiakirjoista kuin 1740-luvun käsikirjoituksen sivuilta, antaa vahvaa varmuutta myös muiden sisarusten olemassaololle. Tätä tukevat myös viimeaikaiset genomitutkimukset, joiden perusteella Anna, Magdalena ja Kristina ovat äitilinjansa kautta toisilleen läheistä sukua.³⁶

Nykykaikaan jatkuvia äitilinjjoja testamalla on siis onnistuttu löytämään yhdistävä mtDNA-tulos kolmen Östen Erikssonin tyttären Annan, Kristinan ja Magdalenan välille. Sekään ei silti täysin aukottomasti todista sitä, että he olivat sisaria. Kysehän voi yhtä hyvin olla serkuksista tai pikkuserkuksista. Saatua mtDNA-tulos antaa kuitenkin yhdessä muiden lähteiden kanssa varmentavan todisteen sille, että kolme naista todella olivat sisaria. Erityisen arvokas tämä tulos on Anna Östenintytären osalta, koska häntä ei pystytä identifioimaan 1500-luvun asiakirjoista.

Östen Erikssoninpoika

Parhaiten 1500-luvun Länsipohjan voudintileistä on todennettavissa Sursill-suvun patrilineaarinen linja. Varhaisimpiin verotusasiakirjoihin merkittiin talojen isännät ja heidän mies-sukulaisensa. Sursillien mieslinja toki mainitaan jo varhaisissa käsikirjoituksissa 1740-luvulla, vaikka sukukronikka keskittyykin niihin Erik Ångermanin lapsiin ja ”seitsemään sisareen”, jotka siirtyivät Uumajasta Suomeen.³⁷ Falanderin käsikirjoituskopiosta löytyy myös tieto Östen Erikssonin aviottomasta pojasta, joka

HAE ANSIOMITALI ANSIOTUNEELLE SUKUTUTKIJALLE

Suomen Sukututkimusseuran hallitus on perustanut Seuran 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi Suomalaisen sukututkimuksen ansiomitalin, jolla palkitaan sukututkimuskentällä osoitetuista ansioista. Ansiomitalin hakeminen ja myöntäminen ei ole sidottu Seuran jäsenyyteen.

Suomalaisen sukututkimuksen ansiomitali voidaan myöntää henkilölle tai yhteisölle tunnustuksena sukututkimuksen hyväksi tehdystä ansiokkaasta työstä. Kyse voi olla pitkäaikaisesta ja aktiivisesta toiminnasta sukututkimusyhdistyksessä tai sukuseurassa esimerkiksi vapaaehtoistoimijana tai luottamustehtävissä. Myös yhteisön huomattava tutkimustyötä edistävä hanke tms. saattaa täyttää ansiomitalin myöntämislle asetetut kriteerit.

Ansiomitali voidaan myöntää myös suku- ja henkilöhistorian tutkimuksessa osoitetuista ansioista. Tällöin kyseeseen voi tulla esimerkiksi huomattava työ korkeatasoisten sukukirjojen tai sukuartikkeleiden kirjoittamisessa.

Kultainen ansiomitali voidaan myöntää henkilölle tai yhteisölle tunnustuksena sukututkimuksen hyväksi tehdystä erityisen ansiokkaasta työstä. Kultainen ansiomitali annetaan ainoastaan yhdelle saajalle vuodessa.

Vapaamuotoiset esitykset ansiomitalin myöntämisestä osoitetaan Suomen Sukututkimusseuran hallitukselle ja lähetetään sähköpostitse toiminnanjohtajalle osoitteella pt.kuusiluoma@genealogia.fi. Esityksen tekijä sitoutuu maksamaan myönnetystä ansiomitalista lunastusmaksun. Ansiomitalin saajalle luovutetaan mitalin lisäksi kunniakirja.

Vuonna 2017 Suomen Sukututkimusseura luovuttaa myönnettyjä ansiomitaleita Suku 2017 -tapahtumassa lauantaina 18.3. Kandidaattikeskuksessa Espoon Otaniemessä ja syyskokouksessa 25.11. Tieteiden talolla Helsingissä. Ansiomitalin esittäjä voi järjestää luovutustilaisuuden itse. Ansiomitaliesityksiä voi tehdä pitkin vuotta, mutta ne on jätettävä Suomen Sukututkimusseuralle vähintään kuukausi ennen suunniteltua luovutusajankohtaa.

puuttuu Peitziuksen käsikirjoituksesta. Arvi Ilmoniemi on arvellut sen johtuvan sieviste-lystä, jolloin aviottoman syntyperän häpeää on haluttu peitellä 1700- ja 1800-luvuilla. Falanderin dokumentissa lukee näin: ”denne Östen (Erichsson) hade och en oächta Son, aflad hoos Brodren Carolum Erici i G:Carleby, Hans Östensson benemd, som blef kläckare der sammastädes”.

Falanderin tietojen mukaan Östen olisi siis päätenyt luvattomaan suhteeseen veljensä Carlin luona Kokkolassa ja suhteesta syntynyt avioton lapsi Hans Östeninpoika olisi päätenyt lukkariksi. *Genealogia Sursillianan* koonnut Elias Robert Alcenius ei tuntenut Falanderin dokumenttia eikä Mathesiuksen käsikirjoitusta, joista löytyy Kokkolan lukkari ja hänen avioton alkupe-rensä.³⁸ Falanderin käsikirjoitus kertoo, että Kokkolan kirkkoherra Carolus Erici Suursill olisi huolehtinut veljensä aviottomasta lap- sesta.

Sekä Peitziuksen että Laguksen käsi- kirjoitukset tuntevat Sursill-suvun 1630- luvulla Suomeen asettuneen mieslinjan.³⁹ Tarkemmat tiedot tästä Laihian Sursill- suvusta julkaisi Aarre Alapoti vuonna 1974.⁴⁰ Alapotin artikkelissa ei ole viitteitä, mutta se perustuu tuomiokirjoihin, joiden päivämäärät mainitaan tekstissä. Östen Eri- kinpoika löytyy Laihian käräjiltä 8.2.1634, jolloin hän osti Potilasta tilan.⁴¹ Uumajan veroluettelot todistavat hänen asettuneen vuonna 1626 ensin sukutilansa isännäksi Tegiiin. Laihialle 1630-luvulla ilmestynyt Östen Erikinpoika on voitu liittää Sursillien sukuun vuoden 1682 tuomiokirjatiedon perusteella.

Käräjillä kerrotaan, että Östenillä ja hänen sisarensa Magdalenan vanhemmilla oli ollut talo Uumajan Tegissä, josta heillä molemmilla oli perintöosuudet.⁴² Östen oli aikoinaan luvannut sisarelleen oman perintöosuutensa, 50 kuparitaalaria. Sisar oli avioitunut uusikaarlepyyläisen porvarin Mats Erikinpoika Nikosen kanssa. Rahat olivat edelleen maksamatta vuonna 1682 ja Östen Erikinpoika oli kuollut kahdeksan

vuotta aiemmin. Östen Erikinpojan edesmennyt tytär Karin Östenintytär mainitaan myös käreillä ja samoin tämän tytär Karin Jakobintytär. Sursill-käsikirjoitusten ja tuomiokirjojen tiedot sopivat täydellisesti yhteen Uumajan voudintilien kanssa.

Sukunimi Suursill

Usein toistettu sukutarina kertoo, että nimi Sursill olisi Kustaa Vaasan antama pilkkanimi Erik Ångermanille, joka lähetti vapaussodan aikana hapansilakoita kuninkaan sotilaille.⁴³ Tarinan todenperäisyys on kyseenalainen. Kertomusta Kustaa Vaasan antamasta pilkkanimestä ei löydy 1940-lukua edeltävistä Sursill-tutkimuksista. Se ei ole mukana myöskään Alceniuksen *Genealogia Sursillianassa*. Kojonen huomioi sukunimen Sursillien vuoden 1971 painoksessa ja arvioi sen olleen ”kotiseudun perintöä Ångermanlandista”, jonka hapansilliä tuottavia asukkaita hänen mukaansa kutsuttiin kyseisellä pilkkanimellä.⁴⁴ Kojonen ei ilmoita tiedolleen lähdeksi. Myöskään 1740-luvun käsikirjoitukset eivät kerro sukunimen synnystä mitään, vaikka niiden nimilehdillä lukeekin ”Sju systrar Suursill”. Peitzius kirjoitti nimen usein suomalaisittain kahdella vokaalilla, siis muodossa Suursill, mikä on mielenkiintoinen yksityiskohta.

Ensimmäiset viitteet hapansilli-tarinasta löytyvät vasta 1940-luvun alusta. *Svenska Dagbladetissa* julkaistiin tuolloin useampi paki-noivaan tyyliin kirjoitettu sanomalehtijuttu, joiden takana oli eläkkeellä ollut ruotsalainen professori Nils Ahnlund.⁴⁵ Ruotsalaisista lehti-jutuista tarina lainautui Yrjö Soinin *Uudessa Suomessa* vuonna 1972 julkaistuun artikkeliin. Eläkevuosinaan sukututkimusta harrastanut Nils Ahnlund ei esitellyt 1500-luvun asiakirjaa, josta mainittu tapaus kävisi ilmi. Herää kysymys, onko koko hupaisa tarina Kustaa Vaasasta ja hapansilleistä lähinnä hänen oman mielikuvituksensa tuotetta.

Toki on mahdollista, että Ahnlund on löytänyt tarinaansa lähdepohjaa. Kenties joku Erik Ångermanlandista on toimittanut silakoita 1520-luvulla Kustaa Vaasan joukoille, mutta se, voiko hänet yhdistää Tegin Erik Ångermaniin, on kokonaan eri asia. Vuosittaiset veroluettelot

alkavat Ruotsissa vasta vuodesta 1539, joten 1520-luvun kalantouimittajan identifiointi juuri Tegin Erik Ångermaniksi tuntuu mahdottomalta.⁴⁶ Lisänimi Ångerman oli 1500-luvulla yleisesti käytössä Ångermanlandista kotoisin olevilla henkilöillä. Esimerkiksi vuonna 1573 pelkästään Gävlestä löytyy neljä Ångerman-lisänimeä kantavaa porvaria.⁴⁷

Tarina hapansilleistä tuntuu oudolta sikälikin, etteivät sen paremmin Erik Ångerman kuin hänen poikansaakaan näytä 1500-luvun asiakirjojen mukaan toimineen kalastuksen parissa, kauppiaina tai edes aktiivisesti luottamustoimissa. Ainoa suurempi luottamustoimi Östen Erikinpojalla oli todistettavasti vuonna 1566, jolloin hän oli keräämässä 23 muun uumajalaisen talonpojan kanssa muonavarvoja Jämtlannin sotaväelle. Tässä yhteydessä on säilynyt myös hänen puumerkinsä voudintilien kuiteissa. Kootut muonavarat eivät käsittäneet kalaa, vaan leipää, voita, juustoa, lihaa, ryynejä ja suolaa.⁴⁸

Länsipohjan veroluetteloissa Erik Ångermanilla tai hänen pojallaan Östenillä ei ole koskaan lisänimeä Sursill. Uumajan jokivarsien asukkaat olivat tekemisissä kalastuksen kanssa, joskin vähemmän kuin pohjoisempana asuvat talonpojat. Veroluetteloiden yhteydessä on erityisiä kalastusrekistereitä (*fiske register*), joissa luetellaan tarkasti talonpoikien pyytämien kalojen ja hylkeiden määrä ja laatu. Uumajasta toimitettiin vuosittain verona vain neljä tynnyriä silliä, jonka kalastivat Uumajan edustalla olevan saaren asukkaat. Pääpaino alueella oli lohien kalastuksessa.⁴⁹ Erik Ångermania tai hänen jälkeläisiään ei löydy kalastusluetteloista eivätkä he maksaneet verojaan kaloina vaan pääosin maataloustuotteina kuten ohrana, voina ja 1600-luvun alussa myös tervana. Ainoa kala, joka veroparseleissa joskus mainitaan, on siika.⁵⁰

Sukunimi Suursill mainitaan 1740-luvun Peitziuksen käsikirjoituksessa Erik Ångermanin toisella pojalla, Kokkolan kirkkoherralla Karl Erikinpojalla (Carolus Eriki Suursill) sekä tämän sisarella Margareta Erikintyttärellä (Margareta Erichdr Suursill), joka asettui aluksi veljensä luokse Kokkolaan.⁵¹ Asiakirjoissa Kokkolan kirkkoherra on 1500-luvulla säännönmukaisesti vain ”Carolus Eriki” tai ”her Carl”.⁵² Karl Erikin-

pojan lisäksi sukunimi Suursill on käsikirjoituksessa merkitty myös Erik Ångermanin tyttären Magdalenan lapsille, Pietarsaaren kirkkoherra Isaacus Ericille ja tämän sisarelle Anna Erikintyttäreille.⁵³ Kaikki muut henkilöt esiintyvät käsikirjoituksessa pelkillä patronymeilla.

Sillien ja silakoiden suhteen kiinnostava löytö on kuitti vuodelta 1587. Sen mukaan Pietarsaaren kirkkoherra Ericus Johannis ja kappalainen Canutus Henrici olivat yhdessä Hans Hansinpoika Fordellin ja herra Jönsin kanssa toimittaneet Pietarsaaresta vuonna 1584 peräti 80 tynnyrin erän silakkaa (*strömming*)⁵⁴ Tukholman kuninkaanlinnaan. Silakkatynnyrien vastineeksi ei saatu sovittua määrää viljaa, mitä selviteltiin edelleen vuonna 1587. Silakkabisnes oli kiinnostavissa käsissä: Pietarsaaren kirkkoherra Ericus Johannis on tulkittava Magdalena Erikintyttären aviomieheksi. Kappalainen Canutus Henrici on Katarina Erikintyttären poika sekä mainitun Hans Fordellin sisaren Lucian aviomies. Viimeisenä mainittu Herra Jöns saattaisi olla Anna Östenintyttären ensimmäinen puoliso, mutta varmuutta tästä ei ole.⁵⁵ Perhepiirin kirkonmiehet siis näyttävät harjoittaneen Hans Fordellin avustuksella varsin laajamittaista ja tuottoisaa silakkakauppaa. Se ei varmasti jäänyt aikalaisiltakaan huomaamatta.⁵⁶

Edellisen perusteella kiinnostavaa on se, että Magdalena Erikintyttären poika, Pietarsaaren kirkkoherra Isaacus Eriki, todistettavasti käytti sukunimeä Sursill. Sukunimi mainitaan Isaacus Ericillä Pietarsaaren käräjillä vuonna 1650, siis kymmenen vuotta ennen Terseruksen tekemää matkaa Pohjanmaalle.⁵⁷ Yhteenvetona voidaan todeta, että ruotsalaisista 1500-luvun lähteissä Suursill (tai Sursill)-nimeä ei löydy kertaakaan. Se putkahtaa esiin asiakirjoista 1600-luvulla vasta Suomessa.

Väistämättä herää kysymys, olisiko lisänimi Suursill sittenkin syntynyt ja omaksuttu käyttöön vasta Suomessa, jossa perhepiirin miehiä toimi silakkakaupan parissa? Joko piispa Terserus tai vasta hänen kopioijansa omaksuivat sen koko suvun sukunimeksi. Gabriel Peitzius otsikoi kirjoituksensa vuonna 1747 runollisesti muotoon: ”Slächt Register öfver Sju Systrar Suursillar”. Missään tapauksessa Sursill-nimi ei

ole ollut koskaan säännöllisessä käytössä, toisin kuin myöhemmät sukututkimukset ja monet matrikkelit antaisivat olettaa.

Uumajasta Pohjanmaalle

Genomitiedon käyttö osana sukututkimusta on synnyttänyt tarpeen purkaa vanhoissa sukuselvityksissä ilmeneviä ristiriitoja. Sursillien suhteen ei ole koskaan mahdollista päätyä täysin ristiriidattomaan lopputulokseen, mikä kyseistä sukua tutkivan on hyväksyttävä. Uumajan verotusasiakirjojen tiedot 1500-luvulta ovat olennaisen tärkeä osa Sursillien alkupolvitutkimukselle. Ne muodostavat keskeisen perustan koko suvun olemassaololle, koska tiedot on kirjattu perheen miesten elinaikana. Lisäksi ne riisuvat Erik Ångermanin ja Östen Erikinpojan siitä mytologiasta, joka heidän ympärilleen on vuosisatojen aikana kutoutunut.

Suvun alkupolvien naisista löytyy vain harvoja mainintoja ennen 1740-luvulta peräisin olevia käsikirjoituksia, jotka ovat osin ristiriidassa varhaisempien dokumenttien kanssa. Vähäisetkin maininnat ovat silti sovitettavissa olemassa oleviin tietoihin. Genomitiedon onkin toivottu tuovan lisävaloa Sursillien alkupolvien ristiriitoihin. Saadut tiedot tukevat käsitystä siitä, että Östen Erikinpojalla oli vain yksi vaimo.

Perinteisen sukututkimuksen suhteen voidaan todeta, että Erik Ångermanin mieslinja oli vahva Tegissä ja sen pystyy jäljittämään Uumajan 1500-luvun verotusasiakirjoista. Se myös täsmää yllättävän hyvin käsikirjoitusten antamien tietojen kanssa. Silti tilaa jää erilaisille spekulatioille. Mitä tietoa halutaan uskoa esimerkiksi Karl Erikinpojan kohdalla: Karin Larsintyttären kertomusta käräjillä, Uumajan veroluetteloita vai 1700-luvun käsikirjoitusta? Täsmälleen oikeaa vastausta ei ole. Samoin voidaan pohtia, oliko Pietarsaaren kirkkoherran vaimo Katarina vai Margareta. Kumpaakaan kysymystä ei voida tiedossa olevalla lähdeaineistolla vedenpitävästi ratkaista.

Yhdistämällä Peitziuksen käsikirjoituksen tiedot perheen naisista Uumajan verotusasiakirjojen antamiin tietoihin saadaan entistä elävämpi kuva Erik Ångermanin jälkeläisten

vaiheista. Veroluetteloista kootut tiedot tuovat henkilöt esiin lihaa ja verta olleina ihmisinä, jotka kärhämöivät naapuriensa kanssa, toimivat satunnaisesti lautamiehinä ja viljelivät menestyksellä maitaan Uumajanjoen rannalla. He olivat varakkaita mutta eivät mitään mahtitalonpoika kuten alueen talonpoikaiseliitti, joka harjoitti kauppaa ja piti hallussaan paikallistalon virkoja.

Usein todetaan, että Sursillit ovat yksi parhaiten tutkituista suvuista, mutta tämä ei pidä paikkaansa. Suvun jäsenistä on etsitty asiakirjoista lähinnä nimitiedot sekä syntymä-, avioitumis- ja kuolinaikoja. Harvat lähdetiedot on säännönmukaisesti merkitty tukemaan vain polveutumistietoja ja yleensäkin tietojen oikeellisuutta ei ole paljonkaan pohdittu. Tässä suhteessa Sursillien alkupolvet on tutkittu yllättävänkin huonosti. Erilaiset arvelut, tarinat ja jopa kuvitelmat ovat päätyneet asiakirjatietojen rinnalle sukututkimuksiin. Asiakirjoista on edelleen poimimatta paljon elämäkerrallisia tietoja suvun varhaispolvista.

Voudintilien ja 1700-luvun käsikirjoituskopioiden tiedot yhdistämällä meille avautuu ainutlaatuinen näköala yhden talonpoikaisperheen kohtaloihin 1500- ja 1600-lukujen vaih-

teen Länsipohjassa ja Pohjanmaalla. Kyseessä on harvinainen selvitys, joka huomioi myös sen, mitä tapahtui tavallisen talonpoikaisperheen naisille. Se kertoo myös osaltaan vilkkaasta kanssakäymisestä Merenkurkun yli ja siitä, ettei maaseutuyhteisö ollut staattinen. Seuraavien vuosisatojen jyrkkä säätyjako ei ollut vielä valitseva, vaan Länsipohjan ja Pohjanmaan vauraat talolliset osaltaan muodostivat sen ryhmän, josta kehittyi tunnettuja pappis- ja virkamiessukuja. ■

Tämä artikkeli on vertaisarvioitu.

Fil. tri Tiina Miettinen toimii tutkijana Tampereen yliopistossa. Hän on Suomen Sukututkimusseuran tutkijajäsen.

Viitteet

- 1 Ks. esim. Alcenius 1850; Kojonen 1971. Kummassakin versiossa lähdetiedot esitellään puutteellisesti.
- 2 Sursill-käsikirjoituksista ja piispa Terseruksesta ks. tarkemmin Åström 1971.
- 3 Tässä yhteydessä esitän lämpimän kiitokseni Urban Sikeborgille neuvoista ja opastuksesta Länsipohjan verotusasiakirjojen tulkintaan.
- 4 SRA, Vb handl. esim. vuoden 1592 nide (1592: 5); ks. myös Ahnlund 1942: 123–124.
- 5 Sikeborg 1997: 9–12.

The founding generations of the Sursill line in Umeå and Pohjanmaa • This article explains what is based on contemporary documents in the Sursill line's early generations. The main sources used are tax documents from Umeå in Sweden from 1539–1630, and earlier manuscripts relating to the Sursill line in the eighteenth century. The most fundamental problem for research into the founding generation of the Sursills is that the most important document concerning this sixteenth-century family is Gabriel Peitzeus's 'Slächt Register öfver Sju Systrar Suursillar' (Family register concerning seven Sursill sisters), dating only from 1747. The most important information in the tax books of Western Bothnia is that in the household of Erik Ångerman an adult son is mentioned in 1546–7. After Erik's death his son Östen Eriksson became the new master in his place; a brother lived in his household until 1571. Information confirms that Erik Ångerman in fact had two sons, as is related in the 1747 manuscript. The extant Sursill manuscripts are partly in disagreement with sources from the sixteenth century. The same is true of some seventeenth-century accounts, which rely on handed-down oral information. In addition, information is passed on through assize scribes. The many conflicts and problems of the founding generations of the Sursills are wrapped up in the fact that no information from contemporary sources is found for the daughters of the early generations. The story that 'Sursill' was a derisory nickname given by Gustav Vasa is questionable. The first information about the story is found only in the newspaper *Svenska Dagbladet* from the 1940s, where the legend of the nickname's origin was published by the Swedish professor, Nils Ahnlund. He does not relate what the legend was based on. Tax records begin in Sweden from 1539, so that the identification of a fishmonger from the 1520s as Tegin Erik Ångerman is quite impossible. Erik Ångerman or his son did not work as merchants according to the tax records, nor did they ever have the additional name Sursill. The surname in the form Suursill is mentioned in the manuscript from the 1740s as belonging to Erik Ångerman's son Karl Eriksson, and the latter's sister Margaret. In addition, it was recorded for the children of Magdalena, Erik Ångerman's daughter. In conclusion, it may be asserted that in sixteenth-century Swedish sources the name Suursill (or Sursill) is not mentioned at all. It appears only in Finland in the 1650s.

- 6 Sikeborg & Miettinen 2014: 160–161; ks. myös Boström sd.
- 7 Ahnlund 1942: 123–124.
- 8 KA, Alceniuska samlingen VII, Gabriel Peitzius: Slächtregister öfver Sju Systrar Suursillar (manuskript 1747). Peitzius käyttää 1740-luvulla Erik Ångermanista nimitystä *en förnäml. bonde eli* ”merkittävä talonpoika”.
- 9 KA, Armfeltska arkivet III: 14–15, Johan Bures släktbok över Bureätten, f. 105v (160v).
- 10 Åström 1952: 410–413.
- 11 Miettinen 2012: 215–219. Fordelleista tarkemmin Miettinen 2011: 165–196.
- 12 Kallioinen 2000: 115–117.
- 13 Blomstedt 1969: 45–50.
- 14 Alcenius 1850: 1. Tieto löytyy vain Alceniukselta. Vrt. KA, Alceniuska samlingen VII. Gabriel Peitzius: Slächtregister öfver Sju Systrar Suursillar (manuskript 1747): 1; sama, Kopia af Genealogia Sursilliana manuskript av Kapellanen i Laihela Nils Lagus: 1.
- 15 KA, Oulun raastuvanoikeus 1.2.1679: 12–12v.
- 16 Ilmoniemi 1962: 18–24.
- 17 KA, Oulun raastuvanoikeus 1.2.1679: 12v.
- 18 Vähäkangas 1998: 78–84, 98–99.
- 19 KA, Alceniuska samlingen VII, Gabriel Peitzius: Slächtregister öfver Sju Systrar Suursillar (manuskript 1747): 47; sama, Kopia af Genealogia Sursilliana manuskript av Kapellanen i Laihela Nils Lagus: 56v.
- 20 KA, 4727a:83.
- 21 Esim. KA, 4763:33 (1582), 4785:32v, 39 (1589), 4788:37 (1589).
- 22 Vähäkangas 1998: 78–84.
- 23 Esim. Miettinen 2010: 76–87.
- 24 Sukurutsasta ja sukulaisten välisestä avioitumisesta ks. tarkemmin Clemetsson 2011; Keskinen 2016.
- 25 KA, 4928:7v, ”her Hindrichs efterlefvierskas barnom i Limingo”.
- 26 Carin Sigfridsdotter mainitaan tuomiokirjassa 26.1.1633, mutta nimi on käsittelyssä 28.2.1633 muuttunut Agneta Sigfridsdotteriksi.
- 27 KA, Iin käräjät 26.1.1633: 52v–53; sama, Iin tutkintakäräjät 28.2.1633: 109v–110.
- 28 KA, Iin tutkintakäräjät 28.2.1633: 108–109v.
- 29 Ylikangas 2004: 125.
- 30 KA, 4840: 27, 4847: 59.
- 31 KA, 4867:17v.
- 32 KA, 4881:31.
- 33 KA, Isonkyrön käräjät 31.10.1626: 116.
- 34 KA, Kalajoen käräjät 16.3.1650: 9.
- 35 KA, 9127:426.
- 36 Sukututkija Erkki Nenosen johdolla tehdyt tutkimukset, joissa on selvitetty kolmen Sursill-sisaruksen elossa olevien naislinjaisten jälkeläisten mtDNA. Erkki Nenosen esitelmä Seinäjoen Valtakunnallisilla Sukututkimuspäivillä 2016 ”Mitä mtDNA kertoo Sursill-sisaruksista ja heidän äidistään.” Erkki Nenosen sähköpostiviestit 2016.
- 37 KA, Alceniuska samlingen VII, Gabriel Peitzius: Slächtregister öfver Sju Systrar Suursillar (manuskript 1747): 47.
- 38 Ilmoniemi 1950: 2–6.
- 39 KA, Alceniuska samlingen VII, Kopia af Genealogia Sursilliana manuskript av kapellanen i Laihela Nils Lagus: 55; sama, Gabriel Peitzius: Slächtregister öfver Sju Systrar Suursillar (manuskript 1747): 47.
- 40 Alapoti 1974: 52–59.
- 41 KA, Laihian käräjät 8.2.1634: 41v.
- 42 KA, Laihian käräjät 16.–18.19.1682: 214–215, 217; ks. myös Alapoti 1974.
- 43 Yleisimmin suomenkielisen tarinan lähteeksi on jäljitettävissä kirjailija Yrjö Soinin *Uuteen Suomeen* 25.3.1972 kirjoittama artikkeli ”Suuren suvun tarinaa. Entisiä ja nykyisiä Sursilleja”. Artikkelissa ei ole lähdeviitteitä. Toinen artikkeli, johon tässä yhteydessä epämääräisesti viitataan, on julkaistu *Stockholms Tidningarissa* 8.8.1954 (nyk. *Svenska Dagbladet*).
- 44 Kojonen 1971: 17.
- 45 Kirjoituksia on etsitty Kungliga Bibliotekin hakutoiminnon kautta ja seuraavissa numeroissa on kirjoituksia Sursill-sukunimen synnystä: *Dagens Nyheter* 26.8.1941 ja *Svenska Dagbladet* 31.10.1942, 27.10.1945, 8.8.1954. Nils Ahnlundin tekemiä omintakeisia Sursill-päätelmiä on kommentoitu tiedonantona vuoden 1942 *Genoksessa*. Ahnlund 1942: 123–124; ks. myös Miettinen 2010: 83–84.
- 46 Ruotsin Ångermanlandissa sijaitsevan Nordingrån kaupunginosan (nyk. Kramfors) ja entisen pitäjän verkkosivuilla esitetään väite, että Erik Ångerman olisi ollut kotoisin Nordingrån Häggvikin kylästä sekä esitetään kertomus Kustaa Vaasan joukoille toimitetusta hapansillistä. Tiedolle ei kerrota lähdettä. Saman tiedon esitti myös sukututkija Tom Juslin Uumajassa Ruotsin sukututkimuspäivien esitelmässään ”Slakten Sursill och migrationen över Kvarken” 20.8.2016, mutta ei kertonut tarkemmin, miten hän on yhdistänyt kertomuksen tai löytämänsä mahdollisen dokumentin 1520-luvulta juuri Uumajan Tegin Erik Ångermaniin.
- 47 Esimerkkinä mainittakoon Raaseporin voutina 1580-luvulla toiminut Olof Ångerman. Ks. Kyläkoski 2012: 7–10.
- 48 SRA, Vb handl. 1565 kvittor. Kuitti on sisällytetty vuoden 1656 tilikokoelmaan, vaikka se on päivätty vuonna 1566.
- 49 Esim. SRA, Vb handl. (1571: 6) Fiskeregister:

- Strömminge fiske, ”Uthgiör aff Holmöns åhrli-
gen...”
- 50 SRA, Vb. handl. (1558: 12), Åhrlige rânttan
1558: 30. (1559: 13), Åhrlige rânttan 1559: 66.
(1560: 15), Åhrlige rânttan. (1630: 2) Åhrlige
rânttan 1630: 19.
- 51 KA, Alceniuska samlingen VII, Gabriel Peit-
zius: Slächtregister öfver Sju Systrar Suursillar
(manuskript 1747): 52.
- 52 Esim. KA, 4764:143v ja 4764:105.
- 53 KA, Alceniuska samlingen VII, Gabriel Peit-
zius: Slächtregister öfver Sju Systrar Suursillar
(manuskript 1747): 6–7.
- 54 Silakka on Itämeressä elävän sillin alalaji.
Ruotsissa silakaksi (*strömning*) on kutsuttu
Kalmarin pohjoispuolelta pyydettyä kalaa.
Pohjanlahdella siis kalastettiin silakkaa. Puhe-
kielessä voitiin käyttää myös nimitystä *sill*.
Naturhistoriska museetin verkkosivut.
- 55 KA, 4780:139.
- 56 Kirkon harjoittamasta kaupasta ks. Kallioinen
2000: 222–225.
- 57 KA, Pietarsaaren pitäjän käräjät 12.–
13.9.1650: 194v. ”Då företredde Hedherlige
och Wällärde H:r Erick Isaaci Sursill i Sanns-
undh...”

Kirjallisuus

- Ahnlund, Nils 1942: Sursillin suku. *Genos* 13(4):
123–124.
- Alapoti, Aarre 1974: Laihian Sursill-suku. *Genos*
45(2–3): 52–59.
- Alcenius, Elias Robert (toim.) 1850: *Genealogia
Sursilliana*. Helsingfors: J. C. Frenckell.
- Blomstedt, Yrjö 1969: Westzynthus-suvun
alkupolvista muutama lisätieto. *Genos* 40(2):
45–50.
- Boström, Leif sd: Olof Hersessons ättlingar.
<[http://familjenbostrom.se/genealogi/bure/
index.htm](http://familjenbostrom.se/genealogi/bure/index.htm)> (luettu 21.11.2016).
- Clemetsson, Bonnie 2011: *Blodskam med eller
utan blodsband. En undersökning av incestmål
i Göta hovrätts jurisdiktionsområde omkring
sekelskiftet 1700*. Lund University.
- Ilmoniemi, Arvi 1950: Östen Sursillin avioton
poika (?) ja hänen jälkeläistensä sukulaisuus-
suhteita. *Genos* 21(1): 2–6.
- 1962: Sinius-suvun alkuperästä ja vähän
muitakin Sursilliana-tutkimuksia. *Genos*
33(1): 18–24.
- Kallioinen, Mika 2000: *Kauppias, kaupunki,
kruunu. Turun porvariyhteisö ja talouden
organisaatio varhaiskeskiajalta 1570-luvulle*.
Helsinki: SKS.
- Keskinen, Jouni 2016: Aapiskukkomiehen traagi-
nen rakkaus. Daniel Medelplan ja sukurutsa-

- rikos puhdasoppisuuden ajan Ruotsissa.
Genos 87(3): 156–168.
- Kojonen, Eero (toim. ja täyd.) 1971: *Sursil-
lin suku. Genealogia Sursilliana*. Helsinki:
Weilin+Göös.
- Kungliga Biblioteket, hakutoiminto. <[http://tid-
ningar.kb.se/](http://tidningar.kb.se/)>.
- Kyläkoski, Kaisa 2012: *Olof Ångermanin aika ja
elämä*. Helsinki.
- Miettinen, Tiina 2010: Kuka löysi Sursillin suvun?
Genealogian alkuvaiheita Ruotsissa ja Suo-
messä. *Genos* 81(3): 76–87.
- 2011: Fordeliorum Familia. Släkten Fordells
genealogi och forskningshistoria i Finland
och Sverige. Teoksessa *Släktforskarnas Årsbok
2012*, toim. Håkan Skogsjö. Stockholm:
Sveriges Släktforskarförbund.
- 2012: *Ihanteista irrallaan. Hämeen maaseudun
nainen osana perhettä ja asiakirjoja 1600-
luvun alusta 1800-luvun alkuun*. Tampere
University Press.
- Naturhistoriska museetin verkkosivut. <[http://
www.nrm.se/sv/meny/faktaomnaturen/djur/
fiskar/sillellerstromming.216.html](http://www.nrm.se/sv/meny/faktaomnaturen/djur/fiskar/sillellerstromming.216.html)> (luettu
16.11.2016).
- Nordingrån kaupunginosan (nyk. Kramfors) ja
entisen pitäjän verkkosivut. <[http://www.
nordingra.nu/index.php/sursill](http://www.nordingra.nu/index.php/sursill)> (luettu
16.11.2016).
- Sikeborg, Urban 1997: Fogden Lasse Olsson
("Björnram") och hans ättlingar i Hälsingland.
Teoksessa *Släktforskarnas Årsbok 1997*, toim.
Håkan Skogsjö. Stockholm: Sveriges Släkt-
forskarförbund.
- Sikeborg, Urban & Tiina Miettinen 2014: *Johan
Bures släktbok. Johan Buren sukukirja* (CD/
DVD). Helsingfors: SLS; Stockholm: Genea-
logiska Föreningen.
- Soini, Yrjö 1972: Suuren suvun tarinaa. Entisiä
ja nykyisiä Sursilleja. *Uusi Suomi* 25.3.1972.
<<http://www.strang.ch/SUKU/silli.htm>>
(luettu 18.10.2016).
- Vähäkangas, Tapio 1998: Lohtajan Granbergien
esivanhemmat. *Genos* 69(2): 78–84.
- Ylikangas, Heikki 2004 (1977): *Nuijasota*. Keuruu:
Otava.
- Åström, Sven-Erik 1952: Ur Genealogia Sursillia-
nas tillkomsthistoria. Några handskrifts-
studier. Teoksessa *Historiska och litterära
studier 1952:1*. Helsingfors: Svenska
litteratursällskapet i Finland.
- 1971: Genealogia Sursillianan syntyhistoria.
Teoksessa Eero Kojonen (toim. & täyd.),
Sursillin suku. Genealogia Sursilliana.
Helsinki: Weilin+Göös.